

We stress the ethical principles of supervision that are fully consistent with the ethical principles of the social work profession, which are human-oriented and based on an anti-discriminatory practice. Values and ethics are the foundation of social work mission and involve normative considerations of what should be done regarding the orientation of social work ethics.

Key words: supervision, supervisor, supervisee, administrative supervision, educational supervision, administrative supervision, social work, professional ethics.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Архипова С. П.

УДК [37.091.4+37.091.2] (430)

Л. Г. Цибулько, Т. В. Пелих

Й. А. ЗІККІНГЕР ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НІМЕЧЧИНИ

Протягом століть школа накопичувала значний досвід навчання дітей. Як свідчить література, існують різні погляди на сутність ефективного застосування різних форм організації навчання. Становлення сучасної системи освіти в Україні потребує фахівців, які володіють знаннями педагогічної спадщини людства. Велике значення у підготовці висококваліфікованих фахівців має вивчення досвіду, набутого зарубіжними країнами, насамперед країнами Західної Європи і США.

Особливе місце в історії педагогіки посідає період кінця XIX – початку XX століття. Це був період розвитку науково-технічного прогресу і період кризи традиційної педагогіки, бо педагогічні орієнтири попередньої епохи, що базувалися на авторитарних методах виховання і обмежували самостійність дитини, вже не відповідали вимогам часу. В цей період у зарубіжній педагогіці прослідковується два основні напрямки: педагогічний традиціоналізм та нове виховання (реформаторська педагогіка). В історії педагогічної думки Західної Європи цей період представлений широким спектром різноманітних концепцій. Почалися активні пошуки шляхів удосконалення класно-урочної системи навчання. Особливої актуальності набуло питання диференційованого навчання учнів з різним рівнем індивідуального розвитку.

Вивчення історико-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що наукова спадщина зарубіжних педагогів привертала увагу українських дослідників. Вітчизняні науковці, зокрема, вивчали

спадщину цілої низки німецьких педагогів-реформаторів: Г. Керменштейнера (В. Токарєва), В. Лая (Л. Веремюк), П. Наторпа (В. Шпак), Г. Гаудіга (Л. Цибулько) та інших. Тут слід зазначити, що серед провідних теоретиків реформаторської педагогіки Німеччини було багато вчителів-практиків, які поєднували теоретичну педагогіку з практикою, і педагогічна діяльність яких мало вивчена. Серед них творець Мангеймської шкільної системи Йозеф Антон Зіккінгер, попередник німецької шкільної системи багатьох спрямувань.

Мета статті – розглянути педагогічну діяльність Й. А. Зіккінгера та його внесок у розвиток шкільної педагогіки Німеччини.

Йозеф Антон Зіккінгер народився 21 вересня 1858 року в містечку Гарполінген у Німеччині, недалеко від кордону зі Швейцарією, в родині вчителя. Він навчався у швейцарських школах, а потім вступив до Гейдельберзького університету, де вивчав класичну філологію та ретельно займався ідеями Й. Г. Песталоцці. У 1883 році він став доктором філології. Свою трудову діяльність Зіккінгер почав учителем гімназії в Карлсруе, а потім зайняв посаду професора в гімназії в Брухзалі.

У 1895 році обербургмістр Мангейму Отто Бекк запросив 37-річного педагога очолити раду міських народних шкіл. Цю посаду Зіккінгер займав протягом 28 років. Це був час, коли Мангейм перетворювався на промисловий і торгівельний центр, з різних регіонів Німеччини сюди їхали родини робітників, і з 1850 до 1900 року населення міста зросло з 25 до 100 тисяч. Але таке швидке зростання кількості населення призвело до напруження соціальних відносин. Найбільш страждали діти, яким найчастіше бракувало домашньої підтримки. Народні школи в країні тоді відвідували 80% дітей шкільного віку, але лише третина хлопців та п'ята частина дівчат закінчували випускний 8 клас [3].

У своїх перших письмових роздумах у 1899 році Зіккінгер критикував далекий від реального життя шкільній навчальний план і пропонував створення сприятливих умов для навчання як для місцевих, так і для прибулих школярів. На основі проведеного аналізу педагог особисто реформував шкільну систему, виходячи з принципів єдиної школи та необхідності відповідності навчального навантаження та методів навчання індивідуальним можливостям дітей. Дітей, на його думку, слід навчати відповідно до їх здібностей, а це можна було здійснити лише диференціацією. Класи, вважав педагог, мають бути укомплектовані не лише за віком дітей, а насамперед за рівнем їх розумового розвитку, тому що при комплектуванні класів за віковою ознакою штучно дотримується розвиток сильних (здібних) учнів. Лозунгом Зіккінгера було: Не всім однаково, а кожному відповідне. Педагог створив чотири типи класів: перехідні (для здібних дітей, які хотіли і моли продовжити навчання у гімназіях та реальних училищах), основні (для дітей з середніми здібностями), класи розвитку (для слабо

здібних або запускених) та допоміжні (для розумово відсталих дітей). Для останніх у 1901 році в Мангеймі було відкрито допоміжну школу. Розподіляли дітей по класах на основі характеристик учителів та психометричних обстежень. Отже, Зіккінгер був попередником німецької шкільної системи багатьох спрямувань. За його розпорядженням у класах було по 35 учнів замість 60-70, як було раніше. У класах для здібних дітей було запроваджено вивчення іноземних мов, що діти могли без ускладнень переходити до закладів більш високого рівня: гімназії чи реального училища. Ті, хто мав хист до малювання, відвідував ще розвиваючі курси. Термін навчання був різний. У основних класах програми проходили за 8 років, у перехідних – за 6, а в класах розвитку та допоміжних діти проходили програму 4 класів за 7 років, причому в останній рік навчання вони отримували практичні знання та навички. Спочатку Зіккінгер вважав, що діти «малоздібні» та запусчені зможуть, засвоївши програму свого рівня, переходити до класів з більш високим рівнем навчання, але, на жаль, на практиці це виявилось неможливим через відмінності в програмах навчання [6, с. 78].

Допоміжні школи мали 2 напрямки: для дітей з наявним розумовим дефіцитом та для дітей з затримкою в розвитку. Пізніше в цих школах ще були створенні відділення для туговухих дітей. Таким чином, в цей період існували паралельно і самостійні заклади для нормальних дітей, і допоміжні класи в звичайних школах, які працювали за мангеймською системою. До допоміжних класів переводили дітей з класів розвитку лише після констатування розумової відсталості шкільним лікарем. Пізніше були відкриті класи для глибоко відсталих дітей (2 роки навчання) і клас для ідіотів, де протягом року вихованці набували найпростіших побутових навичок і деякого загального розвитку.

Зіккінгер першим ввів у 1904 році посаду шкільного лікаря. Першим шкільним лікарем був Ю. Мозес (1869-1945). Він підтримував педагога запровадження Мангеймської шкільної системи і став ініціатором так званого Мангеймського руху шкільних лікарів.

Коли Й. А. Зіккінгер представив Мангеймську модель шкільної системи на Міжнародному конгресі з проблем шкіл у Нюрнберзі в 1904 році, педагоги побачили, яку прогресивну і практичну систему він розробив. Мангеймська школа швидко набула популярності. До 1909 року її було запроваджено вже у 30 містах Німеччини. Адаже вона була, по суті, формою диференційованого навчання дітей незалежно від їх класової приналежності [5, с. 28].

Зіккінгер розробляв форми трудового навчання і методику фізичного виховання учнів. У школі, зауважував він, більш інтенсивно треба вивчати матеріал, необхідний для практичного життя, більше часу слід витратити на виховання самостійності і самодіяльності. Особливу увагу приділяв спорту (що тоді називали вихованням тіла) і взагалі фізичному і духовному розвитку своїх підопічних. У 1908 він запровадив для учнів народних шкіл організацію ігор (у другій половині дня),

проведення спортивних свят і наказав обладнати в школах душові кімнати.

Були організовані заняття з плавання в міському басейні, шкільний день подорожей, заняття з ручної праці та праці в майстернях, шкільні концерти та постановки шкільних театрів. Створювалися шкільні бібліотеки та шкільні сади. Для дітей з незабезпечених сімей було організовано шкільне харчування. Відкрилися дитячі садки для дітей, які підлягали обов'язковому навчанню у звичайній школі. У 1919 році Зіккінгера було обрано членом Німецького національного комітету з фізичного виховання [6, с. 78].

Ще до I світової війни Мангеймська модель шкільної системи знайшла багато прихильників, і не лише в Німеччині. Окремі її положення почали використовувати в Бельгії, Данії, Польщі, Франції, Швейцарії, Росії, США, Японії. Пізніше ця система модернізувалася. У багатьох країнах поділ дітей на навчальні групи за здібностями практикується й дотепер.

Великий вплив у Німеччині справив Зіккінгер на конференції з питань шкільної освіти рейху, що відбулася в 1920 році, і де педагог брав участь у формуванні комісії з питань структури шкільної системи. Там він виступив із пропозицією створення єдиної початкової школи.

У 1922 році Зіккінгер вперше в Німеччині ввів посаду шкільного психолога. Цю посаду зайняв Г. Леммерман (1891-1946), який довгі роки залишався єдиним шкільним психологом у країні. Він із захопленням взявся за роботу: розробив психодіагностику, керував психологічними робочими групами, співпрацював з учителями: за його рекомендацією шкільні вчителі заповнювали розроблені ним особові карти учнів протягом усього їх навчання в школі [5, с. 31].

Модель шкільної системи Зіккінгера була спочатку запозичена землями Гессен та Саксонія та 150 німецькими та австрійськими містами, а потім великими містами в інших країнах: Копенгагеном, Цюрихом, Москвою, Ценценатті та іншими.

У 1923 році педагог пішов на пенсію, а 3 серпня 1930 року помер (у Оберсдорфі, містечко в Баварії) і не побачив, як його зразкова, відома далеко за межами Німеччини, педагогічна система була заборонена коричневою диктатурою.

Науковий доробок Й. А. Зіккінгера досить різноманітний. Він є автором праць «Внесок у розуміння ксенофонтівської основи і давньогрецької елементарної педагогіки» (1893), «Пруська або баденська шкільна гімнастика» (1903), «Система спеціальних класів мангеймської народної школи» (1904), «Єдина школа» (1920), «Трудове навчання» (1920), «Шкільний психологічний радник» (1925), «З історії класів для обдарованих дітей» (1926), «З практики сучасної діагностики здібностей у школі» (1930) та ін.

Журналіст К. Зейфрід учень Й. А. Зіккінгера, писав про свого вчителя в 1958 році (до 100-річчя з дня народження педагога): «...Пан

шкільний радник зі своїм хвилястим, зачесаним назад волоссям, помірковано довгою, широкою, доглянутою бородою і дещо похмурим поглядом спочатку здавався вчителям і учням дещо лякаючою особою. В дійсності ж він був суворим шкільним радником, лояльним педагогом і доброю людиною. Його скрізь дуже поважали і любили. А його модель школи зробила фурор до Америки і Японії...» [3].

Таким чином, внесок Й. А. Зіккінгера в розвиток шкільної системи Німеччини важко переоцінити. Створена ним Мангеймська шкільна система представляла собою форму групової диференціації навчання. Він був попередником німецької шкільної системи багатьох спрямувань. Хоча його й критикували за ізолюваність учнів кожної групи класів, обмеженість соціальних перспектив випускників класів для слабоздібних та середньоздібних, вірогідність обмеження та затримки розумового розвитку тих дітей, які не потрапили до елітної групи. Сам принцип покласної диференціації виявився цілком прийнятним, він існує й дотепер у формі корекційних класів, класів поглибленого вивчення окремих предметів, реальних та елітарних класів та шкіл, використовується в багатьох країнах світу. На всіх континентах ім'я Й. А. Зіккінгера носять школи і вулиці.

Список використаної літератури

- 1. Зайченко І. В.** Історія педагогіки: навч. посібник / І. В. Зайченко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 624с.
- 2. Сухомлинська О. В.** Персоналії в історико-педагогічному дискурсі / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2001. – №4. – С. 10–15.
- 3. Josef Anton Sickinger** [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://de.wikipedia.org/wiki/Josef_Anton_Sickinger.
- 4. Skiera E.** Reformpädagogik in Geschichte und Gegenwart : Eine kritische Einführung. Oldenburg Wissenschaftsverlag (München), 2010. 514S. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.google.com.ua/books?isbn=3486851322>.
- 5. Theodar Bäurle :** Engagement für Bildung in Schürerigen – Josef Anton Sickinger. In: Mahzheimer Hefte. Heft 1, 1958. S.26-34.
- 6. Schulreformen:** Reformportraits als Reform-profile. Das Mahzheimer Schulmodell. In: Hans-Wrich Grunder. Schulreform und Reformschule. Verlag Julius Klinkhard, Bad Heilbrunn, 2015.280S. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?isbn=3825241815>.

Цибулько Л. Г., Пелих Т. В. Й. А. Зіккінер та його внесок у розвиток шкільної педагогіки Німеччини

Стаття присвячена відомому німецькому педагогу-реформатору, творцю Мангеймської шкільної системи, попереднику німецької шкільної системи багатьох спрямувань Йозефу Антону Зіккінгеру. Розглянуто і проаналізовано зміст його педагогічної діяльності, виділено основні напрямки. Зазначається, що на основі проведеного аналізу педагог

особисто реформував шкільну систему, виходячи з принципів єдиної школи та необхідності відповідності навчального навантаження та методів навчання індивідуальним можливостям дітей. Звертається увага на те, що коло його професійних інтересів було широким: він розробив форми трудового навчання, наблизивши їх до практики життя, і методiku фізичного виховання, вперше ввів у школу посади шкільного лікаря та шкільного психолога, а модель його шкільної системи ще до I світової війни знайшла прихильників далеко за межами Німеччини, та й дотепер його принцип диференційованого навчання використовується у багатьох країнах світу.

Ключові слова: шкільна система, Мангеймська модель, диференційоване навчання, шкільна система багатьох спрямувань.

Цыбулько Л. Г., Пелих Т. В. Й. А. Зиккинер и его вклад в развитие школьной педагогики Германии

Статья посвящена известному немецкому педагогу-реформатору, творцу Мангеймской школьной системы, предшественнику немецкой школьной системы многих направлений Йозефу Антону Зиккингеру. Рассмотрено и проанализировано содержание его педагогической деятельности, выделены основные направления. Подчеркивается, что на основе проведенного анализа педагог лично реформировал школьную систему, исходя из принципов единой школы и необходимости соответствия учебной нагрузки и методов обучения индивидуальным возможностям детей. Обращается внимание на то, что круг его профессиональных интересов был широк: он разработал формы трудового обучения, приблизив их к практике жизни, и методiku физического воспитания, впервые ввел в школу должность школьного врача и школьного психолога, а модель его школьной системы еще до I мировой войны нашла сторонников далеко за границами Германии, да и сегодня его принцип дифференцированного обучения используется во многих странах мира.

Ключевые слова: школьная система, Мангеймская модель, дифференцированное обучение, школьная система многих направлений.

Tsybulko L., Pelykh T. J. A. Sickinger and His Contribution to the Development of School Pedagogics of Germany

The article is devoted to the well-known Germany reform pedagogue, the created of the Mannheim school system, the predecessor of the German school of many directions Josef Anton Sickinger. The contents of this pedagogical activity are considered and analyzed in the article.

It is emphasized, that on the basis of the conducted analysis the pedagogue reformed the school system procuding from the principles of the single school and the necessity of school load and teaching methods conformity to individual abilities of children, so he suggested to open ordinary forms, leveling forms and auxiliary forms at schools. He introduced

compulsory sport games and compulsory swimming at schools, opened the first auxiliary schools in Germany, he elaborated the forms of labour education and the methods of physical education of school-children, opened school libraries, organized children nourishment at school, opened kindergartens It should be noted, that Sickinger was the first, who introduced the posts of the school doctor and the school psychologists. Attention is paid to that fact, that Sickinger's publications include the problems of labour education, physical education, differentiated education, psychology, auxiliary schools. The model of this school system influenced the development of educational system in the whole Germany, later it was borrowed by many countries of Western Europe and then by the USA, the USSR and Japan And today Sickinger's principle of differentiated teaching is being used in many countries of the world.

Key words: school system, Mannheim model, differentiated teaching, school system of many directions.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Омельченко С. О.

УДК 908(477)-027.1(045)

О. В. Чала

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРІОДИЗАЦІЇ КРАЄЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Система освіти нового покоління, повинна відповідати викликам нового тисячоліття, забезпечувати випереджувальний загальноцивілізаційний розвиток нової генерації – людей інформаційної епохи, здатних мислити і діяти системно.

За часів незалежності України, на державному рівні вироблено низку системних заходів щодо краєзнавства, метою яких була активізація наукової діяльності, спрямованої на розвиток краєзнавства, залучення широкої громадськості до національної, культурної спадщини, здійснення науково-організаційних і видавничих заходів. Сьогодні існує загальновідома періодизація краєзнавства за М. Кострицею та М. Пістуном, яка допомагає осягнути суть процесу формування і всю складність еволюції краєзнавства на зламі XX-XI століть та включає в себе чотири етапи. Але ця періодизація не повністю враховує сучасні реалії розвитку краєзнавства за роки державної незалежності України. Тому, спрямовуючим вектором на пошук шляхів адекватної відповіді на виклики часу і є наша спроба виокремити 5 етап періодизації українського краєзнавства.